

NÁRODNÍ BEZPEČNOST SKŘEŠŤANSKÉHO HLEDISKA.

Předneseno na konferenci Světové aliance pro pěstování míru mezi národy prostřednictvím církvi, která se konala v Cambridge 1.—5. září 1931.
Přeložil Frant. Pokorný.

Roku 1932 dojde v Ženevě k *mezinárodní konferenci o omezení a snížení zbrojení*. Předsedati bude ministr Henderson. Lidé, kteří touží po míru, upřímní křesťané, přejí konferenci úspěch. Jest logickým závěrem vývoje, který směřuje od konce války k tomu, aby se odstranila hrubá síla co prostředek odklizení mezinárodních sporů.

Netajme se námitkami a odporem, jež provázejí řečený vývoj. Mezi takovými námitkami jsou i neoprávněné, které jest přičísti na vrub předsudkům, ctížádostivému úsilí, sobectví. Ale zhusta tu narazíme na jednu, jejíž oprávněnost jest zřejmá na první ráz. Z uskutečnění odzbrojení, ať v menší nebo ve větší míře, to jest z otevření hranic, vzniká v národech obava, jež zakusily ve století několikrát hrůzu cizího vpádu; a nikdo není oprávněn se tomu diviti. Jak zajistiti potřebnou bezpečnost? Jaké dostiučinění vyžaduje nová mezinárodní organizace? V jaké shodě je takové citění a jeho důsledky s úsilím křesťanského svědomí? — Rozumím-li dobře, jde tu o otázku, o které jest pojednati.

Nutno se vzdáti naděje, že najdeme v evangeliu zevrubnou a podle pravidel vyjádřenou odpověď na řečené otázky. V době, kdy žil Ježíš Kristus, nebylo dosud společenství států v dnešním smyslu. *Jus gentium*, jak mu rozuměli Římané, není totožné s našim pojmem „mezinárodního práva“. Co tehdy zaručovalo bezpečnost, bylo výlučné nadvládi nadřízeného státu, to byla ona „*pax Romana*“. Že evangelia se naprosto nezabývají vztahy mezinárodními, plyne z Kristových slov: „Mé království není z tohoto světa“ (Jan 18, 36). Není „mezinárodní politiky, podložené Písmem svatým“.

Co však se musí hledati v evangeliu a co se tam najde, jest zákon, který na základě své naprosté, věčné pravdy určuje jednání společnosti právě jako jednání jednotlivců. Zákonem evangelia jest zajisté zákon lásky, vzájemné pomoci, velkomyslnosti, sebezáporu. Avšak ten zákon neznamena býti slepým ke skutečností života ani k hrozcím nebezpečím. Nevede k neobezřetnosti. Neukládá povolnou skleslost.

Pán, který pravil: „Pokoj zůstavuji vám, pokoj svůj dávám vám“ (Jan 14, 27), „Blahoslavení pokojní, neboť dítkami božími slouti budou“ (Mat. 5, 9) zjistil neblahou nejednotnost v lidstvu: „Nedomnívejte se, že jsem přišel, abych pokoj dal zemi; nepřišel jsem, abych pokoj dal, nýbrž meč“ (Mat. 10, 34).

Předvídal dlouhé zápasy mezi národy. „Budete slychatí zajisté boje a pověsti bojů. Hleďtež, abyste se nekormoutili; nebo musí to všechno býti“ (Mat. 24, 6).

Pán, který pravil: „Nebo všickni, kteříž meč berou, od meče zahynou“ (Mat. 26, 52), když káral Petra, který prve ve své horlivosti udeřil mečem, aby zachránil Mistra, sám se ozbrojil bičiky, aby vymrskal z chrámu kupce (Jan 2, 15). Učedníkům, které poslal k pohanským národům, ukládal, aby byli obezřetní a šat vyměnili za meč: „Ale nyní, kdo má pytlík, vezmi, a též i mošnu; a kdož meče nemá, prodej sukni svou a kup sobě“ (Luk. 22, 36).

Když utěšuje, když zbavuje marných starostí, zbytečných starostí o zítřejší den — „Protož nepečujte o zítřejší den, neboť zítřejší den pečovati bude o své věci. Dostít má den na svém trápení“ (Mat. 6, 34) — nechce tím doporučovati neobezřetnost. Chválí jednání otce rodiny, který se ozbrojil, aby ochránil své, a jenž svůj dům vystavěl na skále. „Když silný oděnc ostríhá síně své, v pokoji jsou všechny věci, kteréž má. Pakli by silnější než on přijde, přemohl jej, všechna odění jeho odejme, v něž doufal, a kořisti jeho rozdělí“ (Luk. 11, 21—22). A k tomu Ježíš dodává „Bděte!“

Ostatně velikou novotou evangelia jest *universalismus*. Namísto Starého zákona, který platil mezi Bohem a jedním vyvoleným národem, židovským, nastupuje Nový zákon, mezi Bohem a celým lidstvem. „Nebo kdož by koli činil vůli Otce mého nebeského, ten jest bratr můj i sestra má i matka má“ (Mat. 12, 50).

Křesťanskou vzájemnost všech lidí zdůrazňuje Pavel ve svém proslulém listě, kde zavrhuje každý rozdíl mezi Židy a Řeky, mezi pány a otroky...

Najdeme ji v učení církevních otců, u Augustina a zvláště u Tomáše Aquinského.

A později papežství se pokouší zaručiti světu mír, odvolávajíc se na svůj božský původ a činíc si nárok na světské panství v duchovním oboru. Myšlenka jednoty pak soustřeďuje všechny mocnosti středověké Evropy na způsob jakési *civitas maxima*.

Bylo by nespravedlivlo popírati, že křesťanská církev v druhé polovině středověku velmi pronikavě se účastnila mírotvorné práce svou charitativní činností.

Ale v tom všem se nic nevyrovná novodobé ekonomii mezi národního společenství. Jde tam stále jen o *jednotnost panství*, — duchovní panství papežovo jest obměnou světského panství římského státu — a udržení míru i bezpečnosti tu bylo jen zámlinkou. Teprve když se skončil souboj papežství s císařstvím, vznikem větších států v novověkém přelomu, dostává se do popředí problém ve své skutečné podobě. Měl se řešiti naprosto pod jinými zornými úhly, soustavně v křesťanském smyslu.

Církevní otcové staré církve (Clemens Alexandrijský, Tertullian, Origines, Lactantius) zamítají použití zbraně co rozpor

s Kristovým učením. Avšak církevní právníci poaugustinští, internacionalisté 16. a 17. století (Vitoria, Suarez, Grotius), kteří znali okolnosti a možnosti své doby, netroufali si válku úplně zamítnouti. Jejich věhlasná politika opírá se o klasické rozlišování mezi válkou spravedlivou a nespravedlivou. Ale které jest kritérium války „spravedlivé“? . . . Spravedlivou jest patrně válka vedená k tomu cíli, aby uplatnila základní zákony lidskosti a mezinárodního práva proti barbarství některých vládců nebo některých národů. Ale především je tu válka obranná, jejímž úkolem jest, chrániti bezpečnost. Pokrok, který po té stránce jest patrný v učení Grotiově proti jeho předchůdcům Vitoriovi a Suarezovi, záleží v tom, že Grotius zamítal (oni nikoli) válku *preventivní*, jejíž účelem jest, předem se uchrániti případného nebezpečí budoucího, v přítomnosti dosud neožehavého.

Náboženská reformace určuje začátek další epochy, kterou lze nazývati epochou dohodovou nebo smluvní. Jest matkou politiky moderních států, *politiky rovnovážné*, již navrub se přičítá mnoho, dobrého i mnoho zlého.

Námět smlouvy jest velmi významný v protestantské organizaci od začátku 16. století. V politice vlivem protestantismu určuje podměr vládcův k poddaným a naopak. Námět smlouvy ve vztazích mezinárodních vykrystaloval v smírné, prostřednické formule, jak je čteme ve spisech Wolffových a Vattelových; konkrétně jest vůdčím motivem v úmluvách, které zaručují udržeti rovnováhu a bezpečnost. Jest zřejmě rozumné, v rovnocennosti států nebo státních skupin viděti zabezpečení před válečnými choutkami a tedy záruku míru. Taková politika vede k jemnosti, vždyť jejím základem jest lojalita, úcta k danému slovu. Ale má své slabé stránky, jak to plyne z poměru udávaného především *zájmy*. Z rovnovážné politiky vyvinul se kompenzační systém, jehož smutným dokladem jest rozdělení Polska; svatá Aliance, ve které se sešli vládcové proti vůli národů; a nakonec koncert evropských mocností, tolika disonancemi porušený.

Nová mezistátní organizace, vybudovaná z iniciativy presidenta Wilsona ve Svaz národů, vyznačuje se tím, že pružný pojem „zájmů“ je tu nahrazen všeobecnou idejí *spravedlnosti*. Jistě by bylo projevem psychologické nekázně, chronologicky absolutně hodnotiti teoretická rozdělení, jak jsme je právě naznačili. Politika smluvní a rovnovážná nepřestala po válce. Vedle politiky plynoucí z ujednání Svazu projevuje se vznikem malých dohod. A zase, Wilson určitě není otcem myšlenky všeobecné mezistátní organizace na základě ideje spravedlnosti. Ta idea je už ve zmíněné citaci z Pavla o vzájemnosti všech lidí. Čteme ji v učení církevních otců, u Augustína, u Tomáše Aquinského, u církevních právníků 16. století, u Vitoriy a Suareza. V 17. století Grotius vidí ve světě všeobecné společenství, „společenství lidského pokolení“, zahrnujícího v sobě všechny národy a uzpůsobující je svým požadavkům a zákonům. Nezávisle na

vůli států se jim vládne souborem příkázání a záповeďí, odklizejících přirozené právo. Táž myšlenka zkonkrétněla v plánech o zorganizování mezistátního společenství: veliký plán Jindřicha IV. a Sullův, v němž jest podmíněn mír ještě rovnováhou mezi mocnostmi (asi r. 1630); „Essay towards the Present and Future Peace of Europe“ od Williama Penna (1693) i plán věčného míru Abbé de Saint Pierre (1713), který doporučuje evropské sjednocení co zajištění „nejen veliké bezpečnosti, nýbrž ještě více, náležitě a dokonalé bezpečnosti“; návrhy Kantovy (1798) a Benthamovy (1843).

Je nutno říci, že takové projekty mezinárodní organisace, které se zrodily z některých velikých duchů, nikdy ani poněkud nezevšeobecněly a se neuskutečnily, jako je tomu dnes.

Dále je nutno říci, že nezávisle na jejich idealismu nová tendence překonává předchozí metody, přejímajíc sama, co v nich bylo nejlepším.

Předpokládá křesťanskou vzájemnost, *bratrství* všeho lidstva.

Záleží, právě jako smluvní politika, ve vzájemné důvěře, která je určena *věrností* všech zachovati dané slovo.

Nezanedbává již skutečnosti, jako dřívější politika. Uznává význam, který má a pravděpodobně vždy bude mít hrubá síla (*force*) ve vztazích mezi lidmi. Chce však hrubou sílu dáti do služeb práva. Pevnost nové organisace záleží ve spojitosti práva s hrubou silou.

Bratrství — věrnost — pevnost z těchto prvků vzniká pocit všeobecné bezpečnosti. Na základě řečených vlastností dalo by se uskutečnit odzbrojení ve společenství států, zprvu odzbrojení mravní, nato hmotné a nebylo by potřebí zabezpečovacích opatření: bezpečnost nikoho by nebyla ohrožena.

I.

Bratrství!

Bratrství všelidské hlásají evangelia a apoštolové. Lidé jsou bratřími, protože mají společného Otce, Bøha, společného spásitele, Ježíše Krista, protože jsou pokřtěni skrze společného ducha. Tak tvoří jediné tělo; „Neboť jako jedno jest tělo“, praví Pavel (1. Kor. 12), „a mnoho má údů, ale všickni ti jednoho těla údové, mnozí jsouce, jedno jsou tělo: tak i Kristus. Skrze jednoho zajisté ducha my všickni v jedno tělo pokřtěni jsme, ať Židé, ať Řekové, ať služebníci, ať svobodní a všickni v jednoho ducha zapojeni jsme.“

Táž vzájemnost spojuje státy, které jsou vlastně skupinami lidí. Nevylučuje jejich svérázu. Nevylučuje ani úzkého pouta, které spojuje každý z nich s vlastními občany a jež se nazývá láskou k vlasti. Ježíš byl vlastencem. Vzpomínal s pýchou slavné minulosti Israele: „Pohleďte na kvítí polní, kterak roste, nepracuje ani přede. Pravím pak vám, že ani Šalomoun v celé slávě

své tak oděn nebyl, jako jedno z nich" (Mat. 6, 28—29). Jerusaleém nazývá městem velikého krále. Chvěje se o jeho budoucnost. Pláče nad neštěstím své vlasti (Luk. 19, 41).

Avšak právě vlastenectví se nezvrhá v nacionalismus nebo šovinismus; to jsou paskvily vlastenectví. Nezávisle na původním společenství není příliš zajištěna bezpečnost národů (po stránce hospodářské, politické, ve strachu před nejhroznějším nebezpečím, jež jim hrozí, před válkou), když nejlepší občan státu se zároveň necítí občanem celé pevniny, ba občanem celého světa. Jednotlivé státy přestávají si rušivě zasahovati do svých věcí. Státy jsou bratřími.

Jeich bratrství vznikne, když si především uvědomí, že jsou si rovny. Všechny se vzdají monopolu, že jsou v speciální Boží přízni. Jest Bůh Francouzem? Jest Bůh Němcem? Takové otázky dnes se hodí jen za titulky románů, aby se podnítila zvědavost čtenářů. Není žádného vyvoleného národa od té doby, co každý národ se provinil proti poslání Bohem uloženému a zavinil si tak spravedlivý a těžký trest. Nebo, chcete-li raději, všichni národové jsou Božími vyvolenci a každý jest povinen k všeobecnému blahu pracovati podle svých schopností, jež obdržel od Prozřetelnosti, a podle svérázu svých darů!

Dokonalá rovnost států v civilisaci, nebo jak se jinak říká, v kultuře! Všichni určitě neprodělali tytéž stupně. Donedávna se rozlišovalo mezi národy „kulturními“ a „polokulturními“. Lze však popřít, že nenastává vyrovnání olbřimi kroky v důsledku stále většího usnadnění styků a výměny pokroku?

Politická rovnost států. Státoprávníci dosud činí rozdíl mezi státy svrchovanými a polosvrchovanými, mezi státy ochrannými a státy chráněnými, totiž státy poddanými, koloniemi. Zcela prostě se proti sobě staví v terminologii „velmoci“ a „státy s omezenými zájmy“. Jak ostatně lze popírati, že musí býti souvislost mezi vlivem každého státu v diplomacii, v radě národů a mezi sociálními prvky, které charakterisují každý jednotlivý stát, jako jest na př. jeho kulturní vývoj a zvláště počet jeho obyvatelstva? V pojmu „politická rovnost“ vidíme rovnoprávnost všech států; netrpět, aby stát státu se vměšoval *neoprávněně* do vnitřních věcí, a zvláště aby všechny státy neměly stejné právo na *bezpečnost*.

Uvědomit si takovou zásadní rovnost všech zemí, znamená vybudovati nejlepší předpoklad, aby v srdcích jednotlivců se rozvinul smysl pro bratrství — prvá to podmínka mravního odzbrojení. V zájmu zabezpečení národů jest tedy žádati, aby se odmítalo nezdravé štvání, jež ohrožuje bezpečnost. Prameny takového štvání jsou věru dobře známy.

Školní vyučování, zvláště vyučování dějin, jest způsobilé naplniti agresivním vlastenectvím dětské srdce, ve kterém první vjemy jsou neodstranitelné; a to tím, když se předražďuje národní pycha, když se snižují zásluhy sousedního národa, když

se přehánějí činy minulosti a násilná vyřešení v dějinách. Není větší, byť bylo ožehavější, nebezpečí tiskovin, jejichž lži a šovinistické provokace obvykle nelze ospravedlnit ani nezištnými pohnutkami.

Navrhovalo se, aby školní knihy, zvláště dějepavné, podléhaly zkoumání mezinárodní komise, a aby se z nich dostaly na index ty, které příliš okatě tepou všeobecně zjištěnou pravdu. O tiskovinách, které ohrožují mezinárodní přátelství, se navrhovalo, aby se učinila přítrž zřízením mezinárodní jury, která by pokutovala aspoň morálně. Kriminalisté navrhli, aby se vymezil nový delikt: delikt *propagandy útočné války*. Máme-li na mysli technické provedení věci, nemají ty návrhy patrně ceny. Ale rádi tu pomůžeme zdolávat nesnáze, které jsou v zásadním hledisku: že se totiž porušuje svoboda svědomí a tím že se zneuznává státní svrchovanost.

Jistě jest dbáti autority otce rodiny. A nikdo mu nemůže upírat právo na rozumovou, mravní a náboženskou výchovu jeho dětí, jak on jí rozumí, nemá-li se v zásadách otrásti to, co sociolog nazval „podstatou sociální jednoty“ (l'unité sociale essentielle). Nicméně kdo pře státu vyšší právo, zajistí si kontrolu, že se dítěti dostává principiálních zásad mravní výuky a výchovy?

Státní svrchovanost, pokud se týče vztahu všeobecně ke společnosti, připouští stále více podobné ocenění. Je naprosto oprávněno, učit ve škole lásce k vlasti. Vyličení politických událostí v tisku se provází poznámkami, jež obvykle jsou prodchnuty národním citěním. Prostě však existence Svazu národů vyžaduje, aby státní svrchovanost měla jisté meze. V uspořádání věci mezinárodních i národních svoboda jednotlivcova jest omezena *svobodou všech* a tím větší jest oprávnění, aby byla omezena *bezpečností všech*. Takové mravní pojetí jistě souhlasí s radou v evangeliu: „Dávejte, co jest císařovo císaři a co jest Božího, Bohu“ (Mat. 22, 21). Vnitřní autorita státu jest povinna určité nehmotné hodnoty respektovati. Všeobecná bezpečnost jest takovou hodnotou.

Jen tehdy se dosáhne mravního odzbrojení, když se zlo vyplní i s kořeny; když se předejde následkům, ke kterým tihne, jakmile počne vzházeti; když se energicky udeří na skepticismus, který sleduje činnost Svazu národů, zahnížděn dokonce v prostředí nejvíce se ohánějícím kulturou; který sleduje soudní odbor Svazu národů, *Stálý mezinárodní soudní dvůr*. Tak se ujme bratrství a ze vzájemné důvěry vyroste ona bezpečnost, jejíž obraz visionářsky zřel se zrcadlití v mohutném toku Lamartine, nejkřesťanštější z našich francouzských básníků, — jak jednotí národy, kteří sedí na březích toho veletoku:

Roule libre et superbe entre tes larges rives,
Rhin, Nil de l'Occident, coupe des nations;

Et des peuples assis qui boivent tes eaux vives
Emporte les défis et les ambitions!
Il ne tâchera plus le cristal de ton onde,
Le sang rouge du Franc, le sang rouge du Germain!
Ils ne couleront plus sous le caisson qui gronde,
Ces ponts qu'un peuple à l'autre étend comme une main!

(V svobody hrdém vzmachu zrcadlí lidský rod
v svém širém veletoku „Západu Nil“ — Rýn;
a národové v klidu pijí tu z živých vod
a vlny omývají jed nesvárů a špín!
Již nikdy nepotřísní zářivých proudů tvých
ni rudá Francouze ni Němce jasná krev,
by tebe zakalila za bouří válečných —
však překlene tě navždy sbratřených rukou zpěv!)
(Ostatek příště.)

E. Novák:

KŘESŤANSKÝ VÝKLAD DĚJIN.

Může se snad zdáti anachronismem, když si troufám v době, kdy od vzniku světů až po vznik člověka vše se vykládá shlukem nahodilých okolností, hájiti thesi dávno zapadlou o božím plánu v dějinách. Ale leckdy mívá pohozená a zaprášená starožitnost větší cenu vnitřní než moderní cetky. Zvu proto laskavé čtenáře, aby otázkou nepohrdli a aby si všimli, na jakých základech stojí starokřesťanská odpověď.

Různí myslitelé pojímali dějiny různým způsobem.¹⁾

Hlavním zástupcem křesťanského dualismu je *Augustinus*.²⁾

¹⁾ Literatura o této otázce je bohatá, bohužel nám nesnadno přístupná; ceny knih německých i antikvárních neobyčejně vzrostly, anglické jsou stále drahé, ruské se dostanou jen náhodou; dávatí si knížky posílají z cizích knihoven se ani nevyplácí. Za těch okolností je tedy nemožná dokonalá příprava na můj pokus; proto jsem se odhodlal předložiti své úsudky, čerpané z neúplného studia pramenů; cituji z těchto jen ty, které se zabývají otázkou ex offio; a účelem citace není, abych učinil jejich použití při pozdějších pracích zbytečným, nýbrž naopak, jen abych usnadnil studium otázky tomu, kdo se bude moci do něho dáti za okolností příznivějších. Spisy exegetické nebo filosofické, z kterých jsem se něčemu naučil, co mi prospělo pro tuto úvahu, neuvádím, jako neuvádím výklady svých učitelů a učebnic hebrejštiny nebo řečtiny. Chci tím říci, že neschvaluji tendenci analysovatí prameny svých poznatků v práci, která není psychologickou nebo literárně historickou studií, nýbrž poučením o věci, opřeným o důvody kontrolovatelné samy v sobě.

²⁾ O jeho názoru sr. *V. Gerje*, *Filosofija istorii ot Avgustina do Gegelja*. M. 1915; *R. Garnelo* v *Ciudad de Dios* 1918; *Scholz*, *Troeltsch* a j.

NÁRODNÍ BEZPEČNOST S KŘESŤANSKÉHO HLEDISKA.

Předneseno na konferenci Světové aliance pro pěstování míru mezi národy prostřednictvím církvi, která se konala v Cambridge 1.—5. září 1931.

Přeložil Frant. Pokorný.

II.

Věrnost! Věrnost předpokládá, že někdo na sebe vzal povinnosti. Vede k tomu, aby z vzájemnosti států vznikaly kladné důsledky, aby totiž sbratření mezi lidmi se obrazilo v činném životě. V době, kdy lidé ideu smlouvy činili základem reformace politického i náboženského společenství, napsal Bodin, věhlasný státoprávník 16. století: „Věrnost jest jediným základem a oporou spravedlnosti; na ní jsou zbudovány všechny státy, smlouvy a lidská společenství; věrnost také musí býti posvátnou a nedotknutelnou, především u těch, kteří vládnou; neboť poněvadž oni jsou zárukou věrnosti, u koho by nalezi útočiště národové, kteří jsou poddáni jejich moci, kdyby vladaři byli mezi prvními věrolomníky a porušovateli věrnosti?“ (Šest knih o státu, 1 svazek, str. 801.)

V 17. století Grotius jest toho mínění, že zvláště těsná vzájemnost, jež (podle jeho názoru) vzájemně spojuje křesťanské státy bez konfesijních rozdílů, jim ukládá, osvědčovati si vzájemnou pomoc, když je napadne nepřítel náboženství, ale zapovídá jim válčiti mezi sebou. Vůbec zavrhuje násilné prostředky v šíření křesťanství, doporučuje šetřiti práv nevěřících a připouští sjednávati spojenectví křesťanských států s nekřesťanskými.

Pozorujeme úžasný vývoj v mezinárodních vztazích od 17. století. Ať již jejich cílem jest užší spojitost hospodářská, intelektuální nebo politická, vždycky tu jsou smířčími činiteli. Ale teprve od světové války tíha světové katastrofy nutí uvažovati, jak do budoucna předejiti ozbrojeným konfliktům. Víme, že Haagské konference od r. 1899 do 1907 neuskutečnily ani organizační rozhodčího soudu ani neomezily nebo neodstranily zbrojení. Od války pakt Svazu národů vytvořil právní vztahy mezi státy, které jsou účastny smlouvy versailleské, saintgermainské a trianonské; k urovnání budoucích rozporů má se prostředkovati smír nebo dáti slovo rozhodčímu soudu. Státy, které se neshodly v otázce příčin budoucích konfliktů, sjednaly zvláštní úmluvy (konvence o rozhodčím soudu, smlouvy proti útočné válce, smlouvy o trvalém míru a věčném přátelství, — kterých jest prý na 2000); jejich nejdokonalejším typem jest proslulá smlouva locarnská, která pro všechna budoucí střetnutí stanoví smírné urovnání. To jest také cílem všeobecné konvence, *ženevských ujednání o rozhodčím soudu*, která zavazují již velké státy, zvláště Anglii a Francii, ale jež jest volno podepsati všem dalším zájemcům.

Konečně pařížská smlouva (Briand-Kelloggova) obsahuje slavnostní prohlášení, ve kterém se zamítá válka co „prostředek národnostní politiky“.

Bezpečnost států závisí na *věrnosti*, jak se dodrží v budoucnosti tyto úmluvy, které v určitém smyslu jsou *Magna charta* civilisovaného světa. Pečlivě jich dbáti, toť první a dostatečná podmínka pro odzbrojení mravní i hmotné.

Nezavíráme oči před tím, že proti tomu tvrzení se mohou vyskytnouti námitky. Dokonce připouštíme, že je tu nutné určité omezení.

A. Ujednání svazu národů potvrdilo a v platnosti zachovalo skutečný stav, jak plynul ze smluv, do nichž je včleněn. Ten skutečný stav se vyvinul z vítězství spojenců nad centrálními mocnostmi. Se zřetelem k jednotlivým státům, násilí je tu důvodem pro neplatnost smluv. Možno dodatí, že v mezinárodním poměru režim bezpečnosti spočívá na činu násilí?

Tato námitka se mi nejvíce rozhodnou.

1. Vztahy mezi soukromými osobami jsou naprosto vždy vymezovány právně. Pokud se týče států, smlouvy, o které běží, uskutečňuje: ujednání Svazu národů, který je potvrzuje, přechod od vlády násilí (rozuměj to, jež patří minulosti) k *vládě práva*, již — jak doufáme — náleží budoucnost. K tomuto novému období je nutné nějaké východisko. Poměry si vynutily, že tím východiskem je skutečný stav, jak se vyvinul z minulé války.

2. Tento stav věcí jest nejmenším zlem, které nejlépe svědčí potřebám společnosti a které se dnes může vůbec brátí v úvahu. Neboť smlouvy z r. 1919 zavádějí nový pojem míru a bezpečnosti. President Wilson r. 1917 zamítl dobovačnou politiku (a tou byla politika minulosti) v projevu: „Americký národ je přesvědčen, že tento mír musí spočívatí na právech národů, a to velikých i malých, slabých i mocných, na stejném právu svobody, bezpečnosti, autonomie, spravedlivých podmínkách v účasti na hospodářských zájmech světových.“ K tomu pak dodal: „Nesmí tu jít o nějakou prostou rovnováhu mezi mocnostmi, nýbrž o to, aby se vytvořila *jednota mocností*, nikoli organisovaná rivalita, nýbrž *organisovaný společný mír*.“ Dobře pamatujeme, jak veliký vliv uplatňoval president Wilson při sjednávání mírových smluv. Výklady jeho názorů mohly by vésti k mnohým omylům a slabinám. Nedokonalosti, které provázejí každé lidské dílo.

3. Nezajistilo rozvážně ujednání Svazu národů i pro tyto nedokonalosti určitou odpomoc? Totiž zněním článku 19:

„Společnost národů čas od času může vyzvatí své členy k přezkoušení těch smluv, které nemožno aplikovati, a takových mezinárodních poměrů, jichž zachovávaní by ohrožovalo světový mír.“

B. Tato slova připouštějí *revisi mírových smluv*. Jistě palčivá otázka. Avšak kterého problému bychom se zde nechtěli do-

tknouti, když jednáme v duchu spravedlnosti a lásky, kteréž jsou duchem evangelia? *Pacta sunt servanda rebus sic stantibus.* (Úmluvy jest zachovávat, pokud se nezmění situace.) Pravidlo, které v osobních vztazích vyžaduje taktního použití. O co choulostivější je to pravidlo, když jde o vztahy mezinárodní! Namane se obava, že může jíti o předstírání nebezpečí, jež ohrožuje světový mír a že požadavek přezkoušení smlouvy může býti jen záminkou, za kterou se skrývá nepoctivost. Namane se obava, že nepokoje, které se vnášejí do dnešního stavu věcí, rozpoutají tíživost a chtivost, jež jsou s to rozvrátit bezpečnost všech. Avšak, nebyli si vědomi takových možností původci mírových smluv, když v článku 10. stanovili, že jest mítí na zřeteli „neporušenost území a stávající politickou nezávislost všech členů Svazu národů“? Když to podepsali a tím obmezili revisi mírových smluv? Než, jak lze uvéstí v soulad takové zachovávání územní nedotknutelnosti a právo o sebeurčení národů, které tak důrazně vytyčil president Wilson? Znepokojivý rozpor! Neřešitelné problémy, jestliže se nebudou řešiti v duchu Kristově, který vysílaje své učedníky do pohanské země, dal jim naučení: „Buďte opatrní jako hadové a prostní jako holubice“ (Mat. 10, 16).

„Buďte opatrní jako hadové!“ To jest: rozmýšlejte se měniti, co dlouho trvalo, co dosud trvá a dovedte předvedati blízké i vzdálené zpětné odrazy, které taková změna bude mít za následek.

Ale také: „Buďte prostní jako holubice!“ Buďte spravedliví a loyální. Nechť váš postup nebo váš odpor neskrývá žádných nectných záměrů. Buďte si vědomi toho, že jak v poměru mezi státy tak v poměru člověka k člověku otevřenost jest velikou vlohou. Ať přehnaný konservatismus, výlučný nacionalismus, nezastře vašich očí, abyste neviděli, že v tom či onom usilování jest respektovat spravedlnost! Mějte v patrnosti truchlivé následky, které by mohl mítí nerozvážně předsevzatý diplomatický počín.

Budou-li mítí naši diplomaté tohoto ducha, pak není pochybnosti, že revise mírových smluv bude určena třemi základními směrnicemi:

Prředevším — nikdy ať taková revise není požadována a vynucována násilím!

Potom — revise nebudíž jednostranná; potřebuje souhlasu všech zúčastněných národů.

A za třetí — revise mírových smluv nechť pokud jen možno se opírá o daná již ustanovení, jako na př. o článek 19. ujednání Svazu národů.

C. Věrnost v daném slově, bedlivé dodržování převzatých závazků, jak jsem již pravil, jest první podmínkou bezpečnosti; byla by to zároveň podmínka *plně dostačující*. Aby takovou *byla*, jest nezbytno, aby nyní platné smlouvy tvořily ochranný systém bez jakýchkoli mezer; aby pro všechny sporné případy bylo usta-

noveno a předepsáno urovnání přátelskou cestou; aby v soustavě smluv nebylo žádné šterbiny, kudy by se mohla vlouditi útočná válka.

Je dosaženo již nyní toho cíle? — Správně se podotklo, že ujednání Svazu národů, které bylo vypracováno v několika málo měsících, jest pouze jakýmsi prvním nástinem. Jest to první krok postupu zprostředkovacího a smířčího, který neřeší sporu s konečnou platností a naprosto nepředpisuje rozhodčího výroku (článek 12.). Není stanovena závazná povaha záruk pokud jde o válečnou moc pozemní, námořní, leteckou (článek 16., 2). Přípouští válku vždycky, když nelze dosáhnouti jednomyslného rozhodnutí rady Svazu národů (článek 15., 7).

Ujednání o nepodniknutí útoku, jichž typem jest smlouva locarnská, jsou povahy místní a zabezpečují pouze určité hranice. *Ženevský protokol o závaznosti výroků rozhodčích tribunálů* ve své konečné podobě zavádí závazně rozhodčí a smířčí soudy pro všechny spory. Avšak protokol připouští různé druhy výkladu a dovoluje výklady takové, kde účinnost se omezuje. Ostatně vyžaduje doplňků, které tu dosud nejsou: organizace záruk. Ustanovení o rozhodčích a smířčích tribunálech může mít cenu jen tehdy, když bude všeobecné a zaručené.

Briand-Kelloggův pakt slavnostně se zřiká války jako „součinitele národnostní politiky“. Tato formule není dosud docela jasna. Není podepřena žádnou kladnou zárukou. Různí národové, kteří pakt podepsali, omezili jeho dosah, opatřivše jej výklady, které jsou totéž, co výhrady. Na konferenci, která byla nedávno v Paříži, vynikající anglický novinář Mr. Wickham Stead se vyjádřil, že podle jednoho ze slavnostních výkladů by se v budoucnosti zakazovala neutralita. V témž smyslu v Spojených státech pravil senátor Borah: „Je naprosto nemyslitelné, aby naše země zůstala přísně nestrannou tehdy, když by došlo k porušení nějaké vícestranné smlouvy, na níž je zúčastněna.“ Mám za to, že by tomu bylo skutečně tak; při tom lituji, že dnes není právní závazností, příspěť pomoci státu, který jest obětí, proti státu, který by porušil smlouvu. I kdyby se vytvořila taková závaznost a pařížská smlouva se uvedla v soulad s ujednáním Svazu národů, zůstane přec jen mezera: nedostatek jakékoli definice státu útočného, tedy definice, která, jak už Grotius napsal, není možná, pokud tu není objektivního kriteria. Zákonné stanovení tohoto kriteria, nadmíru obtížné, ale nutné, ukazuje veliký význam Ženevského protokolu, jehož nepřijetí jest litovatí.

Skutečně nutno uznati potěšitelný pokrok jež znamená Ženevský protokol a Pařížská smlouva ve statutu Svazu národů. Avšak bezpečnost nestrpí trhlin. Toliko úprava smluv bez mezer a obcházení, jejichž částí jsou vypracovány pod zorným úhlem souřadnosti, smlouva, jež žádá řešení přátelskou cestou ve všech případech, jež definuje a zavrhuje útočnou válku, uskuteční od-

zbrojení s hlediska mravního a zaručí odzbrojení s hlediska hmotného. Jen tehdy bude zadost učiněno přání Páně: „Reč vaše budíž: ano — ano, ne — ne. Co nad to jest, od zlého jest.“ (Mat. 5, 37.).

III.

Pevnost! ... Trvání nových mezinárodních organisací závisí na pevnosti jejich základu. Svaz národů musí dospěti k rovnosti domu postaveného na skále, aby odolal náporům, jimiž ještě dlouhou dobu jej bude ohrožovatí hra národnostních zájmů a kolektivních vášní: „I spadl příval a přišly řeky a váli větrové a obořili se na ten dům, ale nespadl; nebo založen byl na skále.“ (Mat. 7, 25.)

Vědomí společného bratrství, věrnost v převzatých závazcích, jsou základy, které jsou ve shodě s duchem evangelia. Avšak z povahy událostí a ze staleté zkušenosti plyne, že ty dva základy nezaručují bezpečnosti, když jsou upevňovány hrubou mocí (force). Schází jeden činitel, totiž záruka.

Už dlouho státy usilovaly, dosáhnout bezpečnosti zvětšením svých ozbrojených mocí na zemi i na moři. Nejnovější výsledky prokázaly úpadek — řekněme raději úplný bankrot tohoto systému. Ozbrojený chod světa, v němž druh druhu horlivě následoval a zabránit tomu nebylo možno, zplodil válku ze všech nejhorší.

Jsme nyní v oblasti, kde není možný *status quo*. Poněvadž nad politikou nacionálního zbrojení vyslovila ortel hrozná zkušenost, proniká jiná politika, totiž *politika omezení a snížení zbrojení*. Tato politika proniká tím více, čím méně se dá ospravedlniti vydržování význačných sil vojenských, když přece ten, kdo hlouběji pochopí občasně projevy přání a nezbytností, vidí — a stále pokračující sblížování smluvních stran působí, že nebezpečí válečné se zmenšuje. Tato nová politika (omezení a snížení zbrojení) proniká v důsledku závazku článku 8. smlouvy Svazu národů. Proniká, poněvadž tváří v tvář dnešnímu hospodářskému stavu veřejné mínění den co den s větší netrpělivostí snáší nesmírnou částku peněžitou, které v rozpočtu velikých států vyžadují vojenská vydání.

Řekl jsem: politika omezení a snížení zbrojení. V pracovní přípravné komisi odzbrojovací byly načrtnuty její povšechné rysy. Určuje se množství vojáků v každém státě a zajišťuje se střední efektivní stav. Přípravuje se omezení válečných hmot, zbrojení na moři a ve vzduchu, analogicky podle metod, které se podařilo uskutečnit ve Washingtoně a v Londýně. Omezuje se celková položka rozpočtových výdajů, jež jsou určeny na národní obranu — a jak slyším, jde o 25procentní snížení. Zakazuje se používat chemických a bakteriologických prostředků válečných. Přesně tedy vzato, nejde tu o uskutečnění *odzbrojení*.

Ideálem jest a zůstává (a naše myšlení se ho nemůže vzdáti) den, kdy po obnově vzájemné důvěry státy, pokud jde o povinnost obrannou, svou brannou moc na zemi, na vodě i ve vzduchu sníží na udržování moci policejní, která by udržovala pořádek ve vnitrozemí, a přispějí na policii mezinárodní, která by byla ve službě rady Svazu národů. Když však žijeme dosud v očekávání toho dne, jenž snad stále ještě jest daleký, stát, který by odzbrojil dobrovolně, dopustil by se tím krásným gestem určité neprozřetelnosti, která by nemohla býti schválena s hlediska ani světské ani křesťanské morálky. Dokud problém bezpečnosti ještě daleko není ujasněn, jednostranné odzbrojení by bylo považlivou odvahou a rovněž předčasné odzbrojení; mělo by za následek rozmach hrabivosti a nepoctivým vládám by se vytvořila vhodná příležitost.

Jest nutná souběžnost mezi posílením bezpečnosti, která přivodí těsnější sblížení mezinárodní společnosti, a mezi progresivním snižováním zbrojení. O této souběžnosti dějiny minulých let vydaly svědectví. Jest naším přáním, aby ženevská konference umožnila daleko významnější kroky tím, že by z přistoupení na všeobecnou smlouvu učinila šťastný závěr závazným rozhodčím soudnictvím. Takový závěr připravit a o něm rozhodnout je věcí technickou. Avšak nikdo nemusí být technikem, aby vytušil nesnáze, které proti účinné kontrole zbrojení vznikají z pokroku vědy, z průmyslové výroby v čas míru, z letectví, ze sportovní výchovy mládeže . . . Poněvadž jsou tu tito činitelé, dostačil by poměrně krátký čas, aby se přizpůsobilo pro válečné účely všecko to, co se nazývá potenciální válečnou mocí. V minulé válce bylo na frontách osmnáct milionů mužů, celkově pak ve zbraní třicet sedm milionů, kdežto před válkou celkový počet řadového mužstva byl něco málo přes dva miliony, vojenského letectva před válkou téměř nebylo a používání otravných plynů a chemických přípravků nebylo skoro známo.

Tak hmotné odzbrojení je spojeno s risikem, že nebude skutečným ani upřímným, když nevznikne jako zralý plod z květu *odzbrojení mravního*.

Z takového vývoje bude čerpati mezinárodní organismus přírůstek svých sil. Nezávisí úplná bezpečnost států na tom, bude-li ten vývoj všemu nadřizen? Zmínil jsem se o mezerách, které zůstaly v soudobé ekonomii ujednání Svazu národů, v konvencích o rozhodčím soudu, ba dokonce v Ženevské všeobecné smlouvě o závazném rozhodčím soudnictví: o mezeře účinných záruk. Jistotu zaručuje garancie slova daného vládami, která by byla posilována trvalou kontrolou dobře zpraveného a odpovědného veřejného mínění. Ale . . .! Politika „cárů papíru“ patrně dosud není odbyta: a opět a opět se projevující potíží, definovat, kdo jest útočníkem, ochromuje kontrolu veřejného mínění. V společnosti států, stejně jako uvnitř každého státu, může zjednatí pořádek jen ústřední moc, opírající se o hrubou sílu (force).

A v čem bude záležeti taková fyzická síla? Bude podstatně používat armády a loďstva, kdykoli dojde k nějakému střetnutí? Bude mezinárodní moc policejní autonomní? Možno vzít v úvahu, jak právě nedávno se stal návrh, aby se letectví zmezinárodnilo, při čemž zároveň by se zakázalo letectví národní, ať už veřejné nebo soukromé? Tím by se zavedla letecká policie, jejíž činnost prakticky by znemožnila každou válku. Či snad by se mělo především zdůraznit, že by mělo dostačit, zůstat při hospodářských prostředcích, jako jest blokáda, zákaz obchodních styků, bojkot, peněžní podpoření napadeného státu atd., čímž by byl vehnán do úzkých stát odbojný a útočný?

Odpovídat zde na to ano nebo ne, bylo by vyslovovat čirou domněnku. Zde musí odpovědět čas, technické a jejich práce.

Jisto jest, že centralisace v mezinárodním rámci se zdá přirozeným právem, jako druhdy centralisace v rámci státu; brániti se takovému vývoji, bylo by marným počínáním, právě jako pokoušeti se, odstranit ve dvacátém století hangary a nádraží. Ostatně tento vývoj je zcela ve shodě s duchem křesťanství. Spisovatel krátce praví: „Včera idea křesťanského svazu národů se jevila návratem do středověku; dnes ten křesťanský ideál splývá s ideálem mírového svazu“ (Sturzo, La Communauté internationale et le droit de guerre, Paříž 1931, str. 261 orig.).

Promlčené dogma o naprosté nadřizenosti států ustupuje nové ekonomii státní, kde každý z nich svou bezpečnost vidí ve spravedlnosti, kterou chrání vyšší autorita a kterou zaručuje fyzická moc.

Můj závěr? Je zcela vysloven v klasických větách B. Pascala, nejhlubšího to a nejkřesťanštějšího z našich filosofů: „Spravedlnost bez fyzické síly jest rozpor v pojmu, protože vždy plodí zlo. Fyzická síla bez spravedlností žaluje sama na sebe.“ Nutno tedy sdružovat spravedlnost a fyzickou sílu a tedy starat se o to, aby bylo silné, co je spravedlivé a aby bylo spravedlivé, co je silné.

A. Spisar:

SLOVO KE KNIZE J. L. HROMÁDKY „KŘESŤANSTVÍ V MYŠLENÍ A ŽIVOTĚ“ *)

Doba přechodná je vždy plna zmatků a nejistot. Staré se bortí, nové není ještě hotovo. Všude nejistota, tápání, hledání, zkoumání, experimentování. Tak je na všech polích lidského života: myšlenky, víry, mravů, hospodářství, politiky.

*) Pokus o výklad dějinných útvarů křesťanských. Laichterův Výbor nejlepších spisů poučných. Praha 1931. Cena neváz. 54 Kč.